

Tendències

Paradoxes d'una bona atenció sanitària

JAUME MASDEU
Brusel·les

Sense pressa però sense pausa. A aquest ritme creix l'escepticisme sobre la necessitat de la vacunació a les societats europees. Entre els escèptics, alguns –una minoria– tenen una posició radical i militant contra les vacunes, sigui per motius ideològics o religiosos. La majoria la formen els que tenen dubtes alimentats per informacions contradictòries i freqüentment falses que reben sobre usos i suposats efectes nocius de la immunització. Per poc creïbles que es demostrin aquests relats sobre potencials riscos, els rumors solen aconseguir erosionar la credibilitat de les evidències científiques.

TENDÈNCIA CREIXENT

El 2017 els casos de xarampió es van triplicar a la UE, fins a arribar als 14.000

EL DIRECTOR DE SALUT

"Les vacunes són víctimes del seu propi èxit", diu Xavier Prats, de la Comissió Europea

"Molt sovint el gran enemic de la veritat no és la mentida deliberada, artificial i deshonest, sinó el mite, persistent i irreal". És la cita de John F. Kennedy que va utilitzar el comissari europeu de Salut, Vytenis Andriukaitis, en la presentació de les propostes per contrarestar aquesta deriva dijous passat. Ho va fer per argumentar la dificultat d'imposar-se als mites i a les *fake news*, contra les quals, va dir, "no hi ha vacuna".

Les dades preocupen. Alarma constatar que entre el 2016 i el 2017 els casos de xarampió es van triplicar a la Unió Europea fins a arribar a 14.000; i que en els dos últims anys més de 50 persones han mort per xarampió i 2 per diftèria. Mirant a un futur gens llunyà, encara que la UE estigui actualment lliure de pólio, si cauen els percentatges de vacunació, augmenta el risc que la malaltia pugui reintroduir-se a Europa. I la desconfiança no coneix edats. També la gent gran és escèptica i cada dia es vacuna menys contra la grip. Només un 34% dels més grans de 65 anys la reben.

"Les vacunes són víctimes del seu propi èxit", sentència Xavier Prats, director general de Salut de la Comissió Europea. Els grans resultats obtinguts amb les campanyes sistemàtiques de vacunació han provocat que el perill desaparegui del primer pla. "No és prou visible el risc de no vacunar-se", afegeix Prats.

Es poden exposar dades concretes, com ara que cada any, a nivell mundial, 2,7 milions de persones eludeixen el xarampió gràcies a la vacuna. Es poden posar

Alerta contra els antivacunes

La Comissió Europea vol contrarestar els dubtes que estan portant a una caiguda progressiva de les taxes d'immunització

sobre la taula les regles estrictes de la UE per a l'autorització de vacunes, recordar que fan falta entre 12 i 15 anys per desenvolupar una vacuna i que, una vegada surt al mercat, se'n manté constantment la supervisió. Però les bones raons no són suficients per convèncer tothom. Algunes idees equivocades han aconseguit desviar l'atenció dels beneficis de la vacunació, i l'han focalitzada en la desconfiança en la ciència i en

el temor de possibles efectes col·laterals.

"La vacuna és percebuda com un mitjà antinatural, es veu com si s'introduís un cos estrany a l'organisme –argumenta Xavier Prats– quan en realitat és al contrari. El que fa és estimular les pròpies defenses del cos humà". A més, afegeix que se'ns demana de vacunar-nos quan estem sans, i quan et trobes bé no només et plantegen pensar en medicines

sinó prendre-les amb una injecció, procediment que reforça la percepció invasiva de la vacuna.

El cas paradigmàtic d'una informació falsa que no mor mai és el de la relació entre la vacuna polivalent del xarampió, les galteres i la rubèola (MMR) amb l'autisme. Tot va néixer d'un metge britànic, Andrew Westlake, que el 1998 va publicar un article en el qual establia el vincle a partir d'un treball de camp que deia que

havia fet. Uns anys més tard les seves conclusions es van revelar falses, el treball de camp fraudulent, i es va descobrir un conflicte d'interessos. Tots els estudis posteriors van negar la hipòtesi de Westlake. No hi ha cap connexió establerta entre aquesta vacuna i la malaltia en qüestió. No importa. La falsa teoria continua circulant com a rumor i esten el dubte entre una part significativa de la població.

Per frenar la caiguda de la vacunació, la Comissió Europea planteja actuar en dues àrees, la cooperació entre els estats i la mobilització del sector mèdic a través del que denominen una Coalició per a la Vacunació. Pel costat de la col·laboració entre països es tracta d'establir un calendari europeu de vacunació i una targeta electrònica vàlida en tots els estats. A més, per evitar escassetat de vacunes en cas d'epidèmies, es planteja crear un magatzem de vacunes virtual, una base de dades amb les reserves disponibles a cada país, que permetria reaccionar amb celeritat davant de qualsevol crisi.

A la coordinació s'hi afegeix l'elaboració de plans nacionals que fixin taxes mínimes de vacunació, revisions regulars, i facilitació d'accés a les vacunes. Per

XIFRES DE LA PREVENCIÓ DE MALALTIES

Malaltia evitada
Les vacunes eviten cada any 2,7 milions de casos de xarampió, 2 milions de tètanus neonatal i un milió de tos ferina al món

Països en retrocés
El 2017 es van registrar a Europa 14.000 casos de xarampió, la majoria a Romania i Itàlia, i 696 de rubèola

Desiguals davant de la grip
Entre els ciutadans de més de 65 anys, es vacunen de la grip el 71% al Regne Unit, el 67% a Holanda i tan sols el 2% a Bèlgica

Finançades
La sanitat pública finança a Espanya 16 vacunes de nens i adults. Al mercat n'hi ha dues de no finançades

HURPHOTO / GETTY

exemple, un objectiu seria assegurar una cobertura del 95% de vacunes de xarampió, amb les dues dosis per a la població infantil i reduint les bretxes en la immunitat entre els altres grups d'edat per aconseguir eliminar aquesta malaltia de la Unió Europea.

Però, a més de coordinar-se, es proposa actuar pel que fa a la motivació. Reforçar la idea que les vacunes són imprescindibles. Amb aquest objectiu arriba la proposta de crear una Coalició

Itàlia, en risc. L'oposició a les vacunes, fins i tot des de partits polítics, ha fet que la cobertura de vacunes infantils sigui ara a Itàlia més baixa que a l'Índia. L'any passat hi va haver una greu epidèmia de xarampió amb més de 5.000 casos

Tres formes de protecció que reben atacs

GRIP

La vacunació de la grip ha baixat els últims anys. Fins a la pandèmia 2009, la majoria de persones a qui el metge recomanava vacunar-se ho feia. Ara no tant. Els punts febles de la vacuna són que s'ha d'inocular cada any; que cal encertar la seva composició mesos abans que circulin els virus; que protegeix menys que altres vacunes, i que prevé una malaltia aparentment lleu. S'hi suma el fet que els professionals sanitaris, que són un grup de risc perquè poden transmetre el virus a persones fràgils, es vacunen poc, "encara que una mica més cada any: hem arribat al 24%", afirma Carmen Cabezas, subdirectora de Promoció de la Salut. La part bona és que ja es vacunen el 22% de dones embarassades.

XARAMPIÓ

Les morts per xarampió (ja són 13 a Europa des de començament d'any) són la millor mostra de la incongruència al voltant de les vacunes. La vacuna contra aquest virus protegeix d'una malaltia que és mortal en un de cada mil casos i que pot deixar greus seqüeles neurològiques. "La immunització natural, allò de *passar-la*, els deixa exposats a aquestes complicacions. Els efectes pitjors de la vacuna són molt més lleus", assenya la epidemíoleg del Clínic Antoni Trilla. Els qui no vacunen els seus fills es beneficien de la immunitat de grup. "Es com colar-se a l'autobús que paguem tots, però a més fa falta que més del 90% de persones estiguin vacunades perquè la protecció de grup existeixi. Si n'hi ha menys, ja no s'està fora de perill".

PAPIL·LOMA

Va ser molt polèmica en els seus inicis, però avui més del 80% de les adolescents estan vacunades a Espanya contra el virus del papil·loma humà (VPH). Els seus principals inconvenients venen del seu preu elevat i del fet que el resultat només es veurà a molt llarg termini. "Les primeres noies vacunades a Espanya tenen 21 anys i ja comptem amb dades que reflecteixen un descens de les berrugues. Trigarem molt més a veure que així hem evitat els càncers de coll uterí", assenya Carmen Cabezas. En aquest cas la demanda va en sentit contrari als antivacunes: augmenta la pressió perquè es doni també als nois, perquè el VPH també causa càncers d'anús, penis i boca.

Objectiu, embarassades

Un dels avenços en el món de les vacunes que els especialistes confien estendre és la immunització de les dones embarassades. Protegir el nou-nat a través de la immunitat de la mare durant els primers mesos, fins que se'l pugui vacunar, està donant bons resultats. En tos ferina (més del 80% d'embarassades estan vacunades a Catalunya) evita els casos més greus, de vegades mortals, que precisament es produeixen en els dos primers mesos de vida. En la grip (s'ha assolit el 22% el 2017, poc encara, però en creixement) evita a més complicacions cardiorespiratòries en el segon i tercer trimestres de l'embaràs i ingressos hospitalaris. Alguns investigadors afirmen que també redueix el risc d'avortament i de baix pes al néixer. La vacunació del tètanus en embarassades s'utilitza en països en desenvolupament on els adults no solen estar protegits, com sí que passa aquí.

"L'embaràs és per això l'objectiu d'algunes de les principals noves vacunes, com és el cas de la del virus respiratori sincicial (VRS), que cada any a la tardor omple les urgències de nens amb bronquiolitis", explica Magda Campins, cap d'Epidemiologia de Vall d'Hebron. El seu hospital i quatre centres espanyols més participen en l'estudi internacional en tercera fase d'una vacuna obtinguda

amb nanopartícules del VRS. "Estem analitzant el nivell de protecció que ofereix aquesta transferència passiva d'immunitat contra la bronquiolitis al llarg d'un any. Si confirmem el que ja està passant en països que van començar abans, ens permetria protegir en la fase més vulnerable davant d'aquest virus, la del primer any de vida".

Un cas semblant és la de l'estreptococ B, un bacteri que provoca sèpsia neonatal, d'extrema gravetat, que es pot encomanar a través del canal del part. "En una bona situació sanitària, es fa sistemàticament frotis de la mare per excloure la infecció, i així evitem el 80% de risc. Però la vacuna ens donaria un 100% d'exclusió de risc a qualsevol lloc del món", indica Campins.

Els avenços també es dirigeixen a adults en extrema vulnerabilitat, com pacients immunodeprimits per un trasplantament o també per càncer, per a qui algunes infeccions són gravíssimes. "Estem a punt de tenir ja a Europa la nova vacuna de l'herpes zòster inactivada", apunta Campins. "La que existeix actualment és atenuada i no pot administrar-se a persones immunodeprimides. La nova té una gran eficàcia fins i tot en els casos més difícils, els trasplantats de progenitors hematopoiètics". / Ana Macpherson

per a la Vacunació, que reuneix representants de les associacions de treballadors mèdics i d'estudiants per comprometre's en l'augment de la cobertura de les vacunes a Europa.

Al llibre *Immunitat* publicat el 2014, una futura mare, Eula Biss, investiga la ciència i la mitologia de la vacunació impulsada per la seva preocupació pel fill que naixerà. Biss té dubtes sobre l'eficàcia de les vacunes, els seus possibles efectes secundaris, la seva

necessitat, i si no deixen de ser una intrusió antinatural. Al final del recorregut, que detalla a les pàgines del llibre, arriba a la conclusió que "les vacunes convida el sistema immunitari a produir la seva pròpia protecció... els anticossos es generen al cos humà, no en fàbriques". Biss acaba vacunant el seu fill. D'aquesta manera, el llibre es converteix en una injecció contra la ignorància i els temors, una bona dosi de sentit comú al món de les vacunes.

LA CONSULTA

Protegits col·lectivament: #LesVacunesFuncionen

Podem dir-ho de forma simple i directa: les vacunes són segures, són efectives, salven vides. Darrere d'aquestes afirmacions hi ha una extensa i sòlida evidència científica i una experiència acumulada de centenars de milions de persones vacunades. Prevenen malalties, discapacitat i mort. Ens van permetre erradicar la verola. Ens protegeixen de la diftèria, pòlio, galteres, xarampió, rubèola, tos ferina, pneumococ, rotavirus, He-

mophilus influenzae, varicel·la, grip, meningococ, virus del papil·loma humà i hepatitis A i B. Les vacunes han suposat una veritable revolució en la medicina i la salut pública. Molts de nosaltres som vius gràcies a les vacunes. Fa tot just dues generacions vivíem sota l'amenaça constant de malalties infeccioses com la pòlio, la diftèria o el tètanus. Durant el segle passat la ciència, la tecnologia i la medicina van permetre desenvolupar vacunes contra 27 malalties

infeccioses. Continuem investigant per disposar de vacunes contra la sida, la malària o la tuberculosi, que maten milions de persones a tot el món. A Espanya la normalitat consisteix a vacunar-se i vacunar els nostres fills. Aquest és un fet molt important socialment. Els microorganismes continuen circulant per tot el món i cap país no és lliure d'aquesta amenaça. Societats com la nostra, on la cobertura vacunal infantil és molt alta, aconseguen bene-

ficiar-se solidàriament de la immunitat de grup i evitar així possibles epidèmies. En països veïns, com França i Itàlia, han baixat aquestes cobertures va-

Fa dues generacions vivíem sota l'amenaça constant de malalties com la pòlio, el tètanus o la diftèria

cunals, la qual cosa està causant seriosos problemes. Encara que les pautes de vacunació infantil poden semblar una molèstia i certes falsedats sobre les vacunes confonen periòdicament alguns pares, els fets són contundents: les vacunes han salvat i salven milions de vides. Com diu Metges Sense Fronteres: "Hi ha una cosa que fa més por que les vacunes: No tenir-les".

Antoni Trilla
Hospital Clínic-Universitat de Barcelona-ISGlobal